

Гарачук Тетяна Володимирівна,
*кандидат педагогічних наук, викладач кафедри фахових методик та інноваційних
технологій у початковій школі
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*

АКТУАЛЬНІСТЬ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО РОБОТИ З МАТЕМАТИЧНО ЗДІБНИМИ МОЛОДШИМИ ШКОЛЯРАМИ

В умовах входження України в Європейський освітній простір, стрімкого науково-технічного прогресу, розвитку науки та техніки в освіті відбуваються значні зміни. Сучасна освіта повинна відповідати європейським вимогам, бути орієнтована на особистість окремого учня, мати підготовлені висококваліфіковані кадри та відповідати сучасним досягненням цивілізації.

Саме освіта сьогодні вимагає від дитини всебічного розвитку, обізнаності в різноманітних сферах та вміння орієнтуватися у сучасних умовах. Національна доктрина розвитку освіти підкреслює, що одним із стратегічних завдань реформування освіти є підтримка здібних та обдарованих учнів, створення умов для розвитку обдарованих дітей та молоді. Як свідчать результати теоретичного аналізу, проблема розвитку здібностей та обдарованості особистості виступає необхідною умовою переосмислення, перетворення та перебудови нашої держави.

Проблемою діагностики здібностей учнів та визначенням їхніх особистісних якостей займалися Г. Айзенк, М. Акімова, М. Алфімова, В. Андрєєва, Г. Бенеш, Б. Бітінас, Ф. Гане, Г. Гарднер, Ю. Гільбух, А. Зак, О. Кульчицька, Ф. Монкс, Б. Нікітін та ін.; проблеми розвитку здібностей дитини виокремили Л. Бугакова, І. Загурська, Н. Ліфарєва та ін.; особливості розвитку здібностей у процесі діяльності досліджували О. Бочарова, О. Кочерга, О. Музика, А. Палій, В. Панченко та ін. Зазначимо, що дослідженню проблеми розвитку здібностей надається належна увага, зокрема таким її аспектам як психологічна основа розвитку здібностей (Д. Дубравська, Г. Костюк, С. Максименко, В. Моляко, О. Музика, В. Пекеліс, Л. Чорна та ін.), умови розвитку здібностей школярів (М. Акімова, О. Бочарова, В. Козлова, Н. Лейтес та ін.), розвиток пізнавальних

здібностей (Н. Бугайова, Б. Кобзар, В. Корнюшкіна та ін.), особливості розвитку творчих здібностей (В. Андреев, Д. Богоявленська, М. Довгань, А. Зак, Н. Кичук, Н. Кузьміна, А. Лук, Н. Маланюк, І. Осадченко, С. Томенчук та ін.), вимірювання інтелектуальних здібностей здійснюється за розробленими тестами А. Біне, Д. Векслера, Ф. Гальтона, Ф. Гудінафа та ін.

Проблема становлення творчої особистості молодшого школяра досліджувалася у працях Т. Бланк, М. Лейтес, В. Пономарьової, Л. Сечіної, А. Фурман, Т. Чмут та ін., які довели, що молодший шкільний вік є сензитивним періодом для розвитку здібностей.

У науковій психолого-педагогічній літературі існують різноманітні класифікації здібностей. Традиційним серед них, є розподіл здібностей на загальні та спеціальні (Д. Дубравська, С. Максименко, О. Скрипченко та ін.). Загальними вважаються здібності, що створюють сприятливі умови для виконання будь-якого виду діяльності, спеціальними - до певного виду діяльності (мовленнєві, математичні, творчі тощо). Г. Костюк дає ширше обґрунтування спеціальним здібностям виокремлюючи, зокрема, наукові здібності, математичні, літературні, музичні, здібності до образотворчої діяльності та організаційні здібності. Б. Теплов поділяє здібності на природні, загальні, теоретичні і практичні, навчальні і творчі, здібності до спілкування, взаємодії з людьми і предметно-діяльні. Згідно із класифікацією Дж. Рензуллі є чотири види обдарованості: здібності до навчання, мотиваційно-особистісні характеристики, творчі здібності (креативність), лідерські здібності.

Відтак, у будь-якій класифікації дослідники приділяють належну увагу розвитку математичних здібностей (спеціальні (за Г. Костюком), здібності до навчання (за Дж. Рензуллі), навчальні (за Б. Тепловим). Доведено, що саме математично здібні учні здатні до сприймання, осмислення, узагальнення, синтезу та аналізу інформації, прагнення до математичного пошуку тощо.

Зазначене свідчить про те, що проблема розвитку здібностей є проблемою актуальною і розглядається з різних аспектів, проте належна увага не приділяється розвитку математичних здібностей школярів, тоді як при вступі до навчальних закладів II-IV рівнів акредитації, найчастіше вимагається складання вступного

іспиту саме з математики. Як наслідок, абітурієнти вимушені наймати репетиторів для покращення своїх знань з указанного предмету.

Як свідчать дані зовнішнього незалежного оцінювання знань випускників, до сьогодні у тестуванні з математики взяли участь понад 250 тисяч випускників загальноосвітніх навчальних закладів. Підкреслимо, що держава потребує математично здібних учнів, адже за даними центру зайнятості щодо найпотрібніших професій в Україні, професії з використання математичних здібностей входять у першу п'ятірку (банкова справа та фінанси, топ-менеджмент, нерухомість та будівництво, маркетинг та реклама, інформаційні технології та Інтернет).

Проблемою розвитку математичних здібностей школярів займалися Е. Голубева, Е. Гусева, Г. Доман, В. Дружинін, В. Крутецький, Н. Маланюк, В. Обухова, В. Панченко, М. Пихтар, Т. Поніманська, С. Січко, О. Степанов, Б. Теплов, Н. Шотурко та ін. У їхніх роботах висвітлені питання вивчення здібностей людини (Г. Костюк, Б. Теплов та ін.), вивчення природи обдарованості (Дж. Гілфорд, Н. Лейтес та ін.), дослідження у галузі математичних здібностей (Д. Богоявленська, Е. Голубева, В. Дружинін, В. Клепиков та ін.), показана специфіка підготовки вчителя математики (В. Крутецький, Г. Коберник, О. Комар, Є. Лодатко, С. Скворцова та ін.).

Проте, досі немає ґрунтовного дослідження поняття «математично здібний учень», не з'ясовано критерії виявлення та умови розвитку математичних здібностей молодшого школяра.

Таким чином, питання розвитку математично здібних учнів не є всебічно вивченою проблемою: насамперед, не зрозуміло як створити належні психолого-педагогічні умови для розвитку математичних здібностей школярів.

Логічно, що саме початкова школа формує базові математичні знання, має виявити та розвинути математичні здібності дітей. Відтак, на вчителя початкової школи покладається відповідальність за реалізацію вказаного напряму розвитку особистості молодшого школяра, що вимагає, водночас, відповідної професійної підготовки майбутніх педагогічних кадрів.

У цілому, різноаспектними проблемами професійної підготовки майбутніх

учителів займалися В. Бондар, О. Вишневський, Н. Волков, Б. Вульф, В. Галузинський, В. Галузяк, М. Євтух, І. Зайченко, В. Іванов, О. Коберник, О. Кобрій, Б. Ліхачев, В. Макаєва, В. Сластьонін, М. Сметанський, В. Смірнов, М. Чепіль, В. Шахов та ін. Психолого-педагогічні умови підготовки майбутніх учителів мали відображення в роботах В. Борівської, П. Гнатенко, О. Дубасенюка, В. Кузя, І. Зазюна, Л. Крамущенко, І. Кривонос, О. Савченко, Л. Хомич, І. Шапошнікової, П. Щербаня та ін., у тому числі підготовки майбутніх учителів початкової школи (О. Кіліченко, Г. Кіт, Л. Коваль, Я. Кодлюк, О. Комар, І. Осадченко, І. Пальшкова, Л. Петухова, І. Підласий, О. Пометун, С. Скворцова, О. Хижна та ін.). Зокрема, питанню підготовки вчителя до роботи із здібними та обдарованими учнями присвячені дослідження О. Антонової, О. Киричука, Ю. Клименюк, В. Тесленко, А. Яковини та ін. Однак, досі не має чіткої системи підготовки майбутнього вчителя до виявлення та роботи з математично здібними учнями.

Отже, виникає суперечність між вимогами, які ставить держава до підготовки конкурентноспроможних майбутніх спеціалістів та підготовкою педагогічних кадрів для роботи з математично здібними учнями.

Надалі плануємо дослідити психолого-педагогічні основи розвитку математичних здібностей молодших школярів та особливості підготовки майбутніх учителів початкової школи до роботи з математично здібними учнями.